

УДК 070.054:316.77[477]

ЧАСОВО-ПРОСТОРОВІ КООРДИНАТИ В ЖУРНАЛІСТИЦІ НОВИХ МЕДІА: ЗОСЕРЕДЖЕННЯ НА ПОТОЧНОМУ МОМЕНТІ

Мирослава Чабаненко

*Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, 69600, Україна
e-mail: MV_letters@ukr.net*

Стаття розкриває деякі окремі зміни у висвітленні об'єктивної реальності в журналістиці з урахуванням тенденцій у мас-медіа як певному гносеологічному механізмі суспільства. Відображене в ній дослідження полягає в пошуках доказів запропонованої автором тези про те, що ЗМІ схильні дедалі дужче зосереджувати свою увагу на поточному моменті. Як свідчать результати, деякі новітні зрушення в підходах до підготовки новин, особливо в Інтернеті, справді можна розглядати як аргументи на користь цього припущення. Думку про важливість подальшої розробки окресленого напрямку у журналістикознавстві посилюють міркування футурологічного характеру стосовно ймовірних прийомів концентрації медіа на часово-просторовій точці «тут і тепер», які невдовзі можуть стати звичайною практикою.

Ключові слова: інтернет-видання, новини, поточний момент.

Засоби масової інформації допомагають суспільству осягати себе, власне буття. Дослідник В. Владимиров запропонував визнати пізнавально-перетворюючу функцію базовою для журналістики. Це зовсім не відміння виняткового статусу інформативної функції, яка виступає в цьому випадку вужчою, адже інформування втрачає будь-який сенс, якщо не передбачає роз'яснення певних реалій і побудови відповідних установок для подальшого застосування у соціальній практиці.

У ролі певного соціального механізму гносеологічного призначення мас-медіа діють на одному рівні з наукою, літературою і мистецтвом. Із наукою журналістику поєднує те, що вона теж логічно переконує, порівнює, аргументує. Водночас, їй притаманний і чуттєвий, образний шлях пізнання. Тобто журналіст має бути певною мірою і науковцем, і художником, письменником, актором, що надає професії багатогранності.

Кожна із названих сфер має принципові відмінності у способах набору, опрацювання, обробки та подання інформації, а також у способах сприяння утворенню нових знань і впливу на їхні форми. На противагу мистецтву й літературі, наука і журналістика здебільшого реалістичні, раціональні. На противагу науці, мистецтво, література та журналістика, як правило, легші, мобільніші у відображенні дійсності, доступніші для мас. Врешті, на противагу науці, мистецтву і літературі, журналістика більше наближена до нагальних когнітивних потреб су-

спільства, актуальних проблем, які вимагають термінового вирішення: якщо науковець розглядає фундаментальні закони природи, «मितेत् спількується з вічністю», то журналіста хвилює, насамперед, те, що називають злобою дня [1, с. 65].

Звернення до далекого минулого або далекого майбутнього, або якихось надто абстрактних ефемерних понять, трапляються в журналістиці порівняно рідко. Її визначальною рисою стосовно цього є майже цілковита зосередженість на конкретних змінах у житті соціуму, які відбуваються в теперішньому часі. «Журналістика – література дуже специфічна, – зазначає В. Владимиров. – У певному розумінні це взагалі не література, вона прикута до факту, належить сьогодні не тільки тому, що її створюють “сьогодні на сьогодні”, а тому, що вона не так цікавиться вічними проблемами людства та загальнолюдськими цінностями, як це робить мистецтво: воно працює з цими категоріями безпосередньо, а журналістика – в останню чергу, лише маючи їх на увазі в кінцевому результаті» [2].

Отже, журналістська робота, по суті, невідривна від поточного моменту і пов'язаних із ним конкретних реалій; без цієї корінної особливості вона перестає бути сама собою, тяжіючи до інших сфер. Спираючись на це твердження та зважаючи на бурхливий розвиток технологій, що спричиняє кардинальні зміни в характері діяльності ЗМІ, логічно припустити, що *окреслена особливість теж зазнає перетворень.* На нашу думку, відповідні перетворення мають полягати в її *увиразненні*, тобто в тенденції до інтенсифікації висвітлення поточного моменту, в прагненні максимально контролювати інформаційні збурення в точці, яка розділяє минуле і майбутнє, будучи хитким «тепер».

Для традиційної преси актуальні поточні події – це події сьогоднішнього дня плюс кілька попередніх днів, в середньому, фактично тижня. Традиційні електронні медіа – радіо і телебачення – змогли звузити цей діапазон до тільки сьогоднішнього дня; при цьому вони пішли далі, час від часу торкаючись точки «тепер» безпосередньо у своїх прямих ефірах. *Нові медіа, особливо Інтернет, закономірно, мали б демонструвати посилену здатність і прагнення висвітлювати події не просто негайно, а практично одночасно з їх перебігом.* Дослідники часто пишуть про виняткову оперативність нових медіа, та звичайної констатації явища тут замало. На наш погляд, питання варте ретельного вивчення в контексті теоретичних проблем журналістикознавства, оскільки воно стосується виконання базової функції ЗМІ, ймовірних якісних трансформацій медіа й журналістики, посилення дії ЗМІ на гносеологічний поступ сучасної цивілізації.

Один із нестандартних аспектів, який може додатково висвітлити окреслене питання, – це культура часу в нових медіа. Досліджуючи проблеми темпоральності в медіа-середовищі, Т. Кудряшова звернула увагу на цікавий феномен: «у класичному випадку, якщо фізичний час ентропійний і незворотній, то час культури, час тексту (який є індивідуальним, але може бути певною мірою об'єктивованим, соціалізованим) – зворотній і має рухатись, переважно, в протилежному напрямку: зменшення ентропії та накопичення значимих форм або інформації» [3, с. 172], але сьогодні у медіа-середовищі виникає нова реальність, якій не завжди властива семіотична антиентропійна темпоральність. «Вона часто починає існувати у майже звичайному часі фізичної реальності, але такому, що тяжіє до дискретизації, мало не в просторових категоріях» [3, с. 176].

Якщо тексти не перебувають у постійному використанні, накопичуються, не потрапляють до реципієнта, то вони поступово зникають зі знакового обігу, втрачають антиентропійні властивості і перетворюються на інформаційне сміття. Стан надлишку інформації призводить до інформаційного хаосу, «знакового забруднення», саме таким є нове інформаційне середовище, підкреслює Т. Кудряшова. Для подолання ситуації «потрібні не лише новий критичний підхід і компетенція в опануванні віртуального дискурсу, але й розвиток нового відчуття часу, опанування нових практик індивідуальної культури часу в контексті актуального часу культури» [3, с. 173]. Ймовірно, ці процеси вже стартували.

Мета наукової розвідки, представленої в цій статті, – знайти й описати новітні підходи до роботи з інформацією в інтернет-виданнях, які засвідчували б тенденцію до дедалі більшого зосередження на висвітленні інформаційних збурень у часовій точці «тепер». Було поставлене завдання розглянути й проаналізувати під цим кутом зору контент 30 провідних інтернет-ЗМІ – 15 зарубіжних («Интерфакс» interfax.ru, «ТАСС» itar-tass.com, «ABC News» abcnews.go.com, «Aljazeera» aljazeera.net, «BBC» bbc.com, «Der Spiegel» spiegel.de, «Forbes» forbes.com, «France-Presse» afp.com, «Reuters» reuters.com, «The Associated Press» ap.org, «The Economist» economist.com, «The Independent» independent.co.uk, «The New York Times» nytimes.com, «The Washington Post» washingtonpost.com, «USA Today» usatoday.com) і 15 українських («Дзеркало тижня» dt.ua, «Вести» vesti-ukr.com, «Корреспондент» korrespondent.net, «Ліга» liga.net, «Новое время» nvua.net, «Подробности» podrobnosti.ua, «Радіо Свобода» radiosvoboda.org, «Сегодня» segodnya.ua, «ТВі» tvi.ua, «Тиждень» tyzhden.ua, «Українська правда» pravda.com.ua, «Укрінформ» ukrinform.ua, «УНІАН» unian.info, «Gazeta» gazeta.ua, «Interfax-Україна» interfax.com.ua). Підлягали дослідженню матеріали за жовтень-листопад 2014 р. та кількарічної давнини (в межах останніх п'яти років) з веб-архіву (archive.org). Вітчизняні інтернет-видання, хоч і поступаються перед кращими зарубіжними технічно і професійно, однак, становили чималий інтерес для дослідження, оскільки довго перебувають в умовах підвищеного попиту аудиторії на повідомлення про останні події внаслідок загострення політичної ситуації. Застосовано методи вільної вибірки, аналізу, порівняння, узагальнення, прогнозування.

Перше, що вдалося з'ясувати, – частота оновлення стрічок новинних повідомлень змінилась не скрізь однаково. Частина інтернет-видань прискорила оновлення. Наприклад, на сайті «Тижня» на початку 2011 р. новини оновлювались один-два рази на годину, а наприкінці 2014 р. – вже не рідше як тричі на годину. Водночас «Українська правда», «Корреспондент», «Интерфакс» та низка інших інтернет-видань цей показник не змінили: він залишається приблизно на рівні чотирьох-п'яти разів на годину в середньому, іноді сягаючи семи-восьми оновлень. Деякі інтернет-видання зменшили частоту оновлень, як «Ліга», де з'являється до чотирьох новин на годину, хоча раніше могло бути вдвічі більше. Незважаючи на цю обставину, в цілому «Ліга» удосконалилась – по-новому структурувала інформацію, оразу поруч із логотипом подає «іконки» переходу на сайти соц-мереж, що дуже зручно, пропонує додаток для iPad, враховуючи панування в

культури споживання Інтернету мультимедійності. Щодо західних інтернет-видань, то вони здебільшого взагалі не вказують час публікації новин на головній сторінці (наприклад, «USA Today», «The Washington Post», «The Economist»), дату можна побачити лише при розгортанні повного варіанту публікації; частота оновлення новин у них не вища.

Змінюється уявлення про те, що може слугувати інформаційним приводом. Наприклад, раніше журналісти не вважали гідним висвітлення чуток, яких би важливих речей вони не стосувались. Чутки перевіряли і лише потім оприлюднювали інформацію, обов'язково посилаючись на авторитетні джерела, сумнівні факти не оприлюднювали і навіть саме слово «чутки» намагались не вживати. Онлайн-журналістика зруйнувала це табу. Кваплячись поінформувати аудиторію раніше від конкурентів, деякі інтернет-ЗМІ не гребують повідомляти про появу чуток. Один із прикладів – публікація на сайті газети «Сьогодні» від 16.11.2004 р. під назвою «Губернатор Харківської області призначив нового зама». У ній знаходимо такі фрази: «У Мережі також з'явилися чутки про відставку першого віце-губернатора», «Крім того, в Мережі з'явилися чутки про те, що найближчим часом з ХОДА піде перший замгубернатора Ігор Райнін, який нібито переходить на роботу в адміністрацію президента України». Якщо ввести в пошуковій системі «Google» слова «з'явилися чутки», результат покаже безліч новин, які навіть у заголовку містять цю фразу. Причому згадані в них інформаційні зрушення стосуються переважно Інтернету, тобто йдеться про так звані інтернет-події, породжені винятково Павутиною, частка яких у загальному потоці новин помітно зростає.

Окрім того, на деяких українських сайтах почали практикувати надто короткі повідомлення, що не містять достатнього обсягу фактів навіть стосовно власного інформаційного приводу. Коли в країні напруга і всі чекають на новини, це більш-менш виправдано, але в інші періоди такі матеріали справляють враження недопрацьованих. Один із прикладів – матеріал «У “Могилянки” – новий батько», опублікований на сайті «Gazeta» 17.11.2014 р. Його текст склали всього чотири речення. Цитуємо повністю: «Кієво-Могилянську академію очолив новий президент. Про це у Twitter повідомив журналіст Сергій Андрушко. Ним став доктор філософії в галузі політології Андрій Мелешевич. Раніше Мелешевич очолював факультет правничих наук академії». Новина супроводжувалась портретом «батька».

Ще одне нововведення – розділи, які автоматично відображають останні дописи із соціального сервісу «Twitter»: «Tweets» («Новое время»), «Твіттер НО-ВИНИ у реальному часі» («Радіо Свобода»), «Твіти» («Укрінформ»), «Твіти зі списку користувача Газета Вести» («Вести») тощо.

На сайті журналу «Forbes» в рубриці «New Posts» («нові публікації») пропонують нову послугу під назвою «Real Time» («реальний час»), яка дає змогу відвідувачам сканувати активність за останні 24 години – публікації, коментарі, поширення. Спонукає до певних роздумів той факт, що поруч із цим на сайтах вже не так, як раніше, показують календарі новин і архіви матеріалів: їх не те що зовсім прибирають, але й не виставляють на помітному місці на першій сторінці.

Схоже, збереження старої інформації вже не вважають великим досягненням, натомість модно моніторити поточний момент.

Стає звичним цитування дописів у соцмережах – без ілюстрацій або у вигляді журналістики скріншотів. Така практика більше притаманна вітчизняним інтернет-виданням. Показовим щодо цього є сайт «Корреспондент», який останнім часом регулярно подає матеріали з позначкою «Кращі коменти дня на Корреспондент.net». Приклади – публікації «Гей, країно! Що з тобою?» за 18 вересня, «Рубль падає, батарея теплішає» за 23 жовтня, «Врятувати рядового ватника» за 17 листопада 2014 р.

Із осені минулого року популярні так звані стріми – відеотрансляції наживо з подій у Києві, інших містах, де відбуваються мітинги, демонстрації, знесення пам'ятників, обстріли тощо. Це відеоматеріали, які існують на сайті рівно стільки часу, скільки триває сама подія. Коли інтерес аудиторії до неї спадає, відповідний відеоплеєр просто переходить у режим «Offline» («не на зв'язку»). У листопаді 2013 р. було засновано веб-канал «UkrStream.TV» (ukrstream.tv), де зібрані і приватні стріми, і професійні журналістські. У рубриці «Про нас» на цьому сайті вказано: «UkrStream.TV надає можливість побачити все на власні очі. Ніякого монтажу, ніяких коментарів – події, як вони є», «Канал безкоштовно роздає свій сигнал на десятки телекомпаній України та світу». Активні стріми можна не лише переглядати, а й забирати на власний сайт або блог, використовуючи запропоновані коди. Сам сайт «UkrStream.TV» велику частку своїх стрімів транслює з «Youtube».

Із усіх українських веб-ресурсів, які ми проаналізували, стріми постійно пропонувало лише інтернет-видання «Радіо Свобода», зокрема 17.11.2014 р. на його сайті велась пряма трансляція з урочистостей із нагоди відзначення 25-річчя «Оксамитової революції» в Празі, Мінську і Москві. Інші українські сайти використовують стріми рідко, лише в екстрених випадках.

Американське інтернет-видання «ABC News» має постійну рубрику «Live» («наживо»), в якій на момент дослідження були розміщені два відеоподкасти – про рух циклонів і міграцію білих ведмедів.

Висновки. Таким чином, ми бачимо, що деякі сучасні зрушення в підходах до висвітлення подій в онлайн-журналістиці цілком можуть бути розцінені як доказ існування схильності до дедалі більшої сконцентрованості медіа на часовій точці «тепер», а також тенденції наближення штучного часу медіатексту до звичайного фізичного часу з його природною ентропійністю. Показовими у цьому відношенні є новий жанр «стрім» і новий спосіб термінового інформування – Твіттер-трансляція; важливо, що вони зовсім не залишають за собою «інформаційного сміття».

Відсутність зростання частоти оновлення стрічок новин може свідчити про те, що сьогодні досягнуто певної «стелі», зумовленої рівнем насиченості життя суспільства подіями в об'єктивній реальності та здатністю аудиторії до їх сприйняття. Перевищити цю цифру можливо, напевно, лише додаванням новин, які не потрібні цільовій аудиторії, тобто публікуванням усього підряд, що, звісно, не бажано для видань із чіткою концепцією.

Те, що зарубіжні видання, в основному, намагаються не вказувати час публікації новини і не виставляють архіви на головній сторінці, відводячи під це менш помітні площі, може свідчити про прагнення показати, що ЗМІ сконцентрований на поточному моменті, повністю орієнтований на актуальну інформацію. У таких випадках час медіа-текстів головної сторінки не збігається з фізичним часом, зате штучно створена видимість цього, до того ж, за рахунок позірною включення в «тепер» подій недалекого минулого. Крім того, повсюдні прив'язки до соцмереж, де безнастанно щось відбувається, моніторинг активності на сайті тощо дає користувачеві відчуття співпраці з інтернет-виданням та аудиторією Павутини саме в режимі реального часу.

Появу повідомлень, які містять вказівку на плітки замість перевірених фактів, і таких, які здаються недопрацьованими, надто короткими, можна було б розцінити як брак професіоналізму журналістів деяких інтернет-видань. Але ми вже знаємо з досвіду, що коли в інтернет-журналістиці з'являється щось на перший погляд надто примітивне, то це свідчить не про деградацію професії, а радше про зародження в ній нового напрямку роботи, який згодом перетворюється на високотехнологічний прийом. Варто звернути увагу на те, що повідомлення обох типів виявляють намагання випередити час, ніби вихопити новину з майбутнього, помістивши її в точку «тепер» заздалегідь, поки що хоча б фрагментарно.

Отже, теоретично, нові медіа в майбутньому будуть, *по-перше*, застосовувати дедалі більше різних технічних платформ для висвітлення реалій повсякденного життя за принципом «тут і зараз». До речі, в Америці та інших розвинених країнах набуває популярності так звана журналістика дронів (її навіть вивчають студенти), яка передбачає використання безпілотних літаючих пристроїв для фото та відеозйомки, керованих зі смартфонів. У зв'язку з цим вже навіть постала нова проблема втручання у приватне життя, оскільки дронів стає багато і вони можуть несподівано з'явитися будь-де. При цьому їх розмір зменшується, вони стають практично непомітними, як комахи. Все це змушує нас припустити, що висвітлення повсякденних реалій наживо охоплюватиме дедалі більше часу і простору, можливо, навіть проявиться у влаштуванні безперервних трансляцій із місць, які становлять особливий інтерес для публіки.

По-друге, «інформаційне сміття», тобто застарілі матеріали, якщо такі залишатимуться, медіа навряд чи знищуватимуть, але оберігатимуть від нього аудиторію, яка існуватиме в умовах ще більшого інформаційного надлишку, ніж сьогодні. При цьому намагатимуться максимально продовжити «свіжість» новин недалекого минулого, штучно притягуючи їх до точки «тепер» (спроба повернення того спокійного відчуття, яке давала традиційна преса?).

По-третє, акцент на поточному моменті дедалі посилюватиметься. Цілком вірогідною є поява нового жанру – моделювання найближчих подій на основі здогадок, слухів, неперевірених фактів; для цього, напевно, застосовуватимуть різноманітні засоби візуалізації, а також доповнення у вигляді обговорень онлайн. Так би мовити, потенційні новини з'являтимуться поруч із повідомленнями про те, що вже відбулось, точніше, відбувається.

Всі ці думки можна трактувати як медіа-футурологію, вони не становлять прямих умовиводів із проведеного дослідження; це лише кілька припущень, які ґрунтуються на його результатах. Аби по-справжньому науково довести їх, потрібно опрацювати значно більше емпіричного матеріалу. Тому, хто наважиться на таку працю, хотілося б порадити здійснити спробу порівняння тенденцій характеру виконання гносеологічних функцій наукою і мистецтвом поруч із журналістикою, оскільки це взаємопов'язані механізми, які діють у суспільстві: врахування цієї обставини може забезпечити додаткові аргументи на користь положень теорії про маніпуляції з часом у медіа, яка могла б бути створена на основі розробки висловлених у цій статті та інших дотичних ідей.

1. Владимиров В. М. Вступ до спеціальності «Журналістика»: навч. посіб. / М. В. Владимиров. – К.: МАУП, 2007. – 166 с.

2. Владимиров В. М. Герменевтичний універсум і межі журналістики [Електронний ресурс] / В. М. Владимиров / Електронна бібліотека Інституту журналістики. – [Сайт]. – Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1036>.

3. Кудряшова Т. Б. Переживание времени в условиях медиапространства / Т. Б. Кудряшова // Медиафилософия. Основные проблемы и понятия: [материалы конференции]; [под ред. В. В. Савчука]. – СПб.: Изд-во СПбФО, 2008. – С. 172–185.

TIME-SPATIAL COORDINATES IN NEW MEDIA JOURNALISM: THE CONCENTRATION AT THE CURRENT MOMENT

Myroslava Chabanenko

*Zaporizhzhya National University
Zhukovskogo str., 66, Zaporizhzhya, 69600, Ukraine
e-mail: MV_letters@ukr.net*

The article reveals some discrete changes in the coverage of the objective reality in journalism, taking into account the trends in the media as a certain epistemological mechanism of society. The research reflected in it is in finding the evidence of the thesis proposed by the author, which says that media show tend to increase the focus of their attention on the present moment. According to the results, some latest developments in approaches to preparing news, especially on the Internet, can actually be seen as arguments to support this assumption. The idea about the importance of further elaboration of the outlined direction in the journalism theory is enhanced by the futurological thinking about the possible methods of media concentration at the time-space point «here and now», which soon may become the common practice.

Keywords: online edition, news, current moment.

ВРЕМЕННО-ПРОСТРАНСТВЕННЫЕ КООРДИНАТЫ В ЖУРНАЛИСТИКЕ НОВЫХ МЕДИА: СОСРЕДОТОЧЕННОСТЬ НА ТЕКУЩЕМ МОМЕНТЕ

Мирослава Чабаненко

*Запорожский национальный университет
ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, 69600, Украина
e-mail: MV_letters@ukr.net*

Статья раскрывает некоторые отдельные изменения в освещении объективной реальности в журналистике с учетом тенденций в масс-медиа как определенном гносеологическом механизме общества. Отраженное в ней исследование заключается в поисках доказательств предложенного автором тезиса о том, что СМИ склонны все более и более сосредотачивать свое внимание на текущем моменте. Как свидетельствуют результаты, определенные новейшие сдвиги в подходах к подготовке новостей, особенно в Интернете, действительно могут рассматриваться как аргументы в пользу этого предположения. Мысль о важности дальнейшей разработки намеченного направления в журналистиковедении усиливают размышления футурологического характера, касающиеся вероятных приемов концентрации медиа на временно-пространственной точке «здесь и теперь», которые вскоре могут стать обычной практикой.

Ключевые слова: интернет-издание, новости, текущий момент.